

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERADT NYASTE SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 30.) Utkommer hvarje Söndag. Göteborg den 25 Juli 1852. Pris för år: 4 R:dr B:co. (VI årgången.)

Anton van Dyck.

Född i Antwerpen 1599. Död i London 1641.

Denne berömde konstnär var son af en glasmålare, som undervisade honom äfven i ritkonstens elementer. Men snart förmådde honom Rubens' stora rykte, att blifva denne mästares lärjunge, och han är den sammens genialaste och ädlaste elev. Rubens erkände äfven genast van Dycks förtjenst, och anförtrode honom snart åtskilliga planers utförande, så att han såsom medhjelpare stod vid mästarens sida. Rubens meddelade honom äntligen det rådet att besöka Italien, och gaf honom en af sina skönaste hästar på resan. Men redan i Brüssel fjättrades den unge målaren för en längre tid af en bondflicka från byn Savelthem. Denna tjusade honom så högt, att han henne till behag målade två altartafvor för nämnde by: en S:t Martin till häst, hvori han framställde sig och sin häst, samt en helig familj, hvori hans älskarinna och hennes föräldrar tjenade honom till förebild. Blott med möda lösryckte han sig, på riddaren Nanni's föreställningar, från denna flicka, och begaf sig till Venedig, der han i synnerhet studerade Titian och Paul Veronese. I Genua fann han mycken sysselsättning, och här är i galleriet Durazzo ännu den förträffliga bilden af

hertig de Moncado till häst, bekant genom Rafael Morghens grafstickel. Äfven i Rom och Palermo skapade han herrliga målningar, och vände slutligen, af pesten fördrifven från Sicilien, åter till fäderneslandet, hvarest han oförtöfvadt i den hel. Augustini bild nedlade det storartade resultatet af det studium, han egnat åt de stora mästarnes verk. Van Dyck råkade efter sin återkomst jemväl ånyo i beröring med Rubens, och denne ville till och med gifva honom sin äldsta dotter till hustru, det han dock afslog, emedan, såsom några biografer förmåla, styfmodren behagade ho-

nom bättre. Derigenom ådrog han sig Rubens' fiendskap, och begaf sig härpå till Haag, hvarest han målade alla store vid hofvet och bland adeln, samt reste derefter till England, vid hvilken tid först van Dycks mest lysande epok begynner. Konung Carl I mottog honom med utmärkelse, begäfvade honom rikligt, utnämnde honom till riddare, gaf honom en stor lön och två vackra bopningar. Här utförde van Dyck en mängd tafvor; nämnde land är derföre serdeles rikt på denne mästares verk. Från tidigt på morgonen till klockan fyra eftermiddagen kommo personer till honom, för att låta

måla sig; dessa stannade i en stor sal, der musik gafs och alla slags förfriskningar erbüdos. Klockan fyra gick han med sina gäster till bords, och efter måltiden i'ade han i nöjets armar. Med konungens bifall åktade han grefve Gorée's sköna, men fattiga dotter. Med sin maka besökte han derefter Paris, för att finna något stort arbete, hvilket dock ej lyckades honom. Han återkom derföre två månader senare till England; men blef efter denna resa synbart svagare, och dog i sin ålders 42:dra år i London, hvarest han med stor prakt blef begrafven i S:t Paulskyrkan.

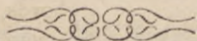
Van Dyck förde ett kostsamt lefnads-sätt, emedan han ville likna de store. Hans bilder blefvo honom äfven ganska dyrt

Anton van Dyck.

betalde, fastän han sällan målade längre än en dag på ett hufvud, serdeles under sin ryktbarhets dagar, då han ofta blott arbetade för vinstens skull. Att han förvärfvat mycket, bevisar hans kvarlätenskap af 100,000 riksdaler, i trots af hans till slöseri gränsande utgifter. — Van Dyck står såsom porträttmålare på en ganska hög punkt, och i många af sina bilder kan han dela första rangen med Titian. Honom var det beskärmt, att med värma och känsla noggrant och karakteristiskt uppfatta det individuella lifvet, och sålunda gifva bilden i fulländad likhet. Dertill kommer jemväl en lefnadsvarm kolorit, som mærgig flöt under hans lätta och djerfva pensel, samt angenämt men naturtroget framter sig för ögat. I det hela står han sin lärare Rubens efter i eld och snillets kraft; men han är mer korrekt, betänksam och ideal. Hans utförda teckningar äro sällsynta, och hans skizzer så lätt utkastade, att det blott för honom allena var möjligt att förstå dem. Antalet af hans historiska tavlor och porträtter är ganska betydligt. En del af sina målningar har van Dyck egenhändigt etsat i koppar; dessa blad, ehuru af sträf, skenbart vårdslös behandling, ega likväl ett högt värde; de äro lifligt, kraftfullt och säkert framställda. De bästa af dessa kopparstick äro en *Ecce homo* och Titians porträtt.

(Ny Plutarch.)

Stabat mater och Pergolese.

Berättelse af W. O. von Horn.

(Öfversättning.)

Det var år 1736, då en afton en ung man, insvept i en lätt mantel, skred långsamt in i en från Toledo långt aflägsnad trång gata i Neapel.

Huru ljus än stjernnatten var under denna underbara himmel, så föll det honom dock svårt att igenkänna numren och skylten på husen. Man såg, att han ännu icke här var hemmastadd; ty han sökte sin boning utan att kunna finna den. Gatan var tom och tyst. I sömnens mjuka armar lågo glada och sörjande, och läppen hade blifvit stum såväl för glädjerop som för veklagan. Han kunde alltså icke fråga någon, hvarest hans boning låg.

Slutligen blef han stående framför ett litet hus, hvars torftighet icke tillät någon fägningsam slutsats för hyresmannens penningpung. Tillfredsställelsen i hans mine,

som hade följt på den några ögonblick förut ännu herrskande spänning, lät vänta, att han funnit det han sökte. Ingen regel hindrade inträdandet, ty egaren måtte antingen hafva räknat på hyresgästens sena hemkomst, eller ock blifvit ledd af det medvetande, att hos honom blott var litet att taga.

Just då den unga mannen ville trycka på klinkan, hämmade emellertid något hans ingång. Han blef stående och lyssnade, ty från huset midt emot nådde till hans öra en sång, som fjettrade honom vid stället, der han stod.

Men hvem var den, hvars öra här lyssnade med sådan andakt, och af hvilken beskaffenhet var sången, som så fångslade honom?

Den främmande hette Giovanni Pergolese. Han hade kommit till Neapel med sin violin, sin entusiasm för tonkonsten, sin fasta vilja att vidare utbilda sig här, hvarest de berömdaste mästare funno deras verkningsskrets vid San Carlo, och med så få medel, att väl en annan skulle blifvit modfärd, men icke han, hvars behofver voro lika så obetydliga som hans anspråk. Naturen hade tidigt kallat honom att lefva för konsten, och mångahanda omständigheter hade låtit honom företaga denna resa, för att följa sin kallelse.

Sålunda hade han på god lycka och med ett varmt hjerta, såsom en Italiens äkta son, vandrat till Neapel. Hos en skomakare hade han hyrt ett litet rum, der en tarflig bädd, en stol och ett vacklande bord utgjorde hela möbleringen. Han behöfde intet mer.

Hade det varit tidigare på dagen, så hade återfinnandet af hans boning ej varit någon svårighet, ty hans husvärd, skomakaren, arbetade likasom alla Neapolitanare på gatan; men aftonen på Malo hade varit så herrlig, luften så mild och balsamisk, himlen så mörkblå och stjernorna så glänsande, hafvets vågor mumlade så egendomligt, i det de berörde Malos dämning; allt var så tyst och derborta uppsteg Vesuvii eldkärfva så underbart i natten. Från fjärran genljödo fiskares melodiska barkaroler så underbart gripande, burne hitöfver från det böljande hafvet. Hvem skulle då kunna förundra sig öfver främlingen, att han lyssnande och betraktande qvadröjde? Hvem kunde vid dessa stränder och under sådana omständigheter tänka på sömnen?

Isynnerhet var det en sång, som alltid återklingade i hans öra. Det var skeppare och fiskare, som uppstämt den under det de styrde till Capri. Aldrig hade Pergoleses bildade öra uppfångat en melodi som denna; aldrig hade toner så djupt inträngt

i hans mottagliga själ som dessa. Han satt ännu länge der sedan de förklingat.

Den inträdande kylan, som uppstod af sjöviden, bestämde dock ynglingen att slutligen söka sin boning, och i detta temligen svåra företagande hafva vi funnit honom.

Men det som nu änyo fångslade honom, var samma sång han hört på Malo. Och dock var det en helt annan. Derborta hade mansröster sjungit den, men här sjöngs den af en — engell

Från huset midt emot ljöd plötsligt en stämma så frisk, så ren, så full, så böjlig, så klangrik och ljuf, att Giovanni trodde sig aldrig hafva hört dess make. Hon sjöng samma elegiska barkarol, som fiskrarne derborta; men här herrskade ett trolleri och en makt, som tycktes vilja betaga honom andedrägten.

Giovannis stämning, den stilla retande natten, sångens melodi, englastämman, som sjöng den — allt bidrog att frambringa ett intryck, som den unge maestron ännu aldrig förnummit.

Han stod der som en bildstod och flyttade sig till och med ej från stället, sedan allt åter hade försjunkit i den fordna grafstyttnaden. Han trodde beständigt, att rösten ännu en gång skulle låta höra sig; men då han slutligen måste erkänna det gagnlösa i sin väntan, ilade han upp på sin kammare; men till och med i drömmen hörde han den herrliga sången.

Följande morgon var hans första gång till den lustiga skomakaren, hos hvilken han bodde. Han berättade om den herrliga sången och frågade om sångerskan. "Ghospetto, Herre! ropade skomakaren, har ni ändtligen hört den lilla fogeln? Ja, det är en näktergall! Vid dagsljus sjunger hon sällan; men om aftonen, ja om aftonen hänrycker hon hela grannskapet, och hade ni vid den tiden varit hemma, så hade ni längesedan vetat, hvilken skatt vi hafva på vår gata.

För öfrigt tror man henne vara en norrländska. Himmel! då jag var en karl vid er ålder, vid San Genuaro! hade jag redan de första två timmarne vetat, att den skönaste flicka vid Neapels hafsvik bodde midt emot mig! — Dock vill jag blott säga er, att hon har bättre ögon än ni; men att hon icke likasom ni är förälskad i de plåtrade notbladen. Hon har frågat efter er, och jag har sagt henne, att ni är den dugtigaste och flitigaste maestro i hela Neapel"

"Prat åsido," sade Giovanni, "och kom slutligen till saken."

"Rätt så, ja, det vill säga sångerskan!" förbättrade skomakaren. "Nå, hon sjunger

som en engel, är vacker som en engel, är god som en engel och heter Annunciata. Vidare — var hennes far en fiskare, hvarföre han också dog bland fiskarne, det vill säga, han drunknade i en storm vid Cap Misene. Nu lefver hon med sin moder i huset der midt emot af sina vackra händers arbete och vill gerna se er hos sig. Skall jag inleda saken?”

Giovanni var uppfylld af begär efter att få se den utmärkta flickan. Han jakade därför till skomakarens fråga och denne lät knäremmen och sylen falla och ilade öfver gatan, sedan han sagt till ynglingen, att han skulle vänta litet.

De få minuterna tycktes för den otålige förlängda till ett helt år. Slutligen kom skomakaren tillbaka och ropade: ”*Evviva San Gennaro!* Ni får komma. Vid middagstiden väntar hon er. Jag har åter öfver er hållit ett loftal, så att det skulle hafva klingat för edra öron, om ni hört det!” Ynglingen kunde knappt afbida den bestämda timman.

Klockan var 16, efter italiensk räkning. Siestan var förbi. Med sin kära violin under armen, omsorgsfullare än vanligt klädd, steg Giovanni Pergolese ned från sin kammare på den branta trappan. Skomakaren satt munter framför dörren på sin trefot vid sitt verkbord och såg honom komma. ”Aha!” ropade han, ”jag märker, att tålmodet är likaså kort som eder siesta. Gå! San Gennaro beledsage er! men jag får tillika varna er, att ni icke tittar för djupt in i Annunciatas eldögon. Det går en ung man likasom fjärligen vid ljuset. Han svedar sina vingor och kan ej mer komma bort.” Derefter skrattade han af full hals och Giovanni gick, förargande sig öfver den tokiga människan, in igenom husdörren midt emot.

Snart öppnades dörren af en bedagad fru, hvars drag vittnade om en skönhet som varit, och sade vänligt: ”Stig in. Ni är den unga maëstron,” fortfor med intagande vänlighet den gamla frun, ”som vill höra min Annunciata? Var god och dröj ett ögonblick, hon skall snart komma.”

Giovanni blef lättare om hjertat. Han hade icke rätt vetat, huru han skulle presentera sig, och nu gick det så lätt och behagligt, att han åter kände all sin naturliga förlägenhet och förvirring bortfalla. Han såg sig omkring i rummet, under det att en lätt konversation fortsattes. Fattigdom, djup fattigdom visade sig öfverallt, men renheten och snyggheten gånvo allt en anstrykning af behag och trefnad. Påbörjade fisknät visade, att enkan förstod genom nätbindning göra sig en inkomst-

källa, under det att andra tecken på qvinlig verksamhet förrådde, att Annunciata förstod att med konstfärdighet föra nålen.

Efter få ögonblick var det för ynglingen så hemmastadt och behagligt i rummet, att han ännu mer längtade efter flickans ankomst. Slutligen gick dörren upp och Annunciata inträdde med en vänlig och oskyldig helsning.

Skomakaren hade ej ljugit, hans omdöme var oklanderligt.

Annunciata var en af dessa skepnader, som man icke alltför sällan träffa i dessa lyckliga nejder. Fyllig, utan att vara fet, med en figur af de mest harmonierande former och fulländad skönhet i hållning. En mun så röd och två ögon så stora och eldiga, att Giovanni aldrig sett något jemförligt. Korpsvart hår, uppburit af en pil, omflöt det förtjusande hufvudet. Den omisskänneligaste förnöjelse uttryckte sig i hans blickar och flickan emottog med samma nöje denna tribut af hyllning som det hon obeslöjad skänkte ynglingen. Båda behagade hvarandra, derom är ingen fråga.

”Jag har hört er sjunga,” sade han, ”och denna sång vibrerar ännu i min själ.”

”Och jag har hört er mäterligt traktera violinen,” sade hon leende.

”Skola vi icke då och då sjunga och spela tillsammans?”

”Så ofta ni vill!”

”Har ni äfven börjat sjunga efter noter?”

”Hvad är noter för något?” frågade hon ovanligt naivt.

Så litet var Giovanni beredd på denna fråga, att han förbluffad såg på henne. ”Alltså verkligen, ni vet icke hvad noter är, sköna Annunciata?”

”Ni är en besynnerlig människa!” utropade hon. ”Hvarför skulle jag ljuga, det vore ju syndigt.”

”Då vill jag lära er noter,” sade han och satte sig vid hennes sida. Det behöfdes blott en ringa möda från hennes sida. Hon fattade ovanligt lätt och hastigt.

”Ser ni nu,” sade han, ”att man kan hafva en engels röst, utan att bekörigt kunna sjunga?”

Något förödmjukad, sade hon: ”ja, nu förstår jag er och erkänner det; kan jag då icke ännu lära det?” frågade hon misslynt.

”Intet är lättare, än det!” utropade ynglingen. ”En elev som ni, skall snart kunna bringa det till något utomordentligt, och jag ser er redan i andanom som primadonna på San Carlo!”

Hon slog rodnande ihop händerna.

”Tror ni det?” frågade hon.

”Det är säkert,” sade han; ”ty, i san-

ning, Italien har icke en röst till som eders.”

Undervisningen började genast. En elev med så utomordentlig talang måste göra förvånande framsteg under en så ifrig och flitig lärares ledning.

Läraren var förtjust, då han slutligen tog afsked, och Annunciata var mycket belåten. Bönen om snar återkomst blef likaså vänligt upptagen som yttrad.

”Har jag ljugit?” ropade skomakaren, då Giovanni trädde in igenom dörren. ”Nej,” svarade han sig sjelf, ”en sådan flicka finnes ej make till vid hela hafsviken, och låten flickorna i Ischia vara nog så berömda, en Annunciata som denna gifves det dock icke der.”

Kunde man vänta annat, än att Giovanni sedan satt halfva dagarne hos sin sköna elev?

Redan efter några få dagars förlopp nödgades han erkänna, att han skådat för djupt i de vackra ögonen; att han vore som förtrollad. Hvar han gick och stod, såg han henne framför sig. Var han icke hos henne, så felades honom det bästa. Han var orolig, tankspridd. Hans egna studier försumrades; men hvad gjorde det? Han måste ditöfver. En magt, som han icke kunde motstå, drog honom, till och med om han velat — men denna tanko kunde hos honom ej uppstå.

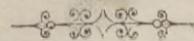
Skomakaren skrattade som en skälm.

Sedan Annunciata första gången varit med Giovanni i San Carlo, tycktes hon förändrad. Hade hennes lärande förut blott varit en lek, så dref hon det nu med en neapolitanskas hela lidelse. Hon hade ett mål. Ärelystnaden sporrade henne och för hvarje timma vexte hennes ifver; men hennes framsteg voro äfven dermed jemförliga. Giovanni var utom sig af glädje.

Och alltid innerligare blef förhållandet emellan båda. Deras hjertan tycktes sammansmälta till ett. Skiljda voro de olyckliga, förenade — lycksaliga. De frässade i harmoniens njutning och icke mindre i kärlekens sötaste rus.

Då Giovanni kom till Neapel, hade en af dessa lyckliga händelser, en af dessa besynnerliga öden, som vi kortsynta beteckna med det meningslösa ordet tillfälle, bragt honom i en förbindelse, som lofvade på hans framtid utöfva det följdräkaste inflytande.

(Forts.)

RENDEZ-VOUS-POLKA.

af

Johan Strauss.

Polka.

The musical score is written for piano in 2/4 time. It begins with a treble and bass clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The first system starts with a forte dynamic marking 'f' and a repeat sign. The second system features first and second endings, labeled '1ma' and '2da'. The third system continues the main melody. The fourth system also has first and second endings, labeled '1ma' and '2da'. The fifth system concludes the piece with a final cadence.

Trio.

First system of musical notation for the Trio section. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The music begins with a piano (*p*) dynamic. The treble staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines.

Second system of musical notation for the Trio section. It continues the two-staff format. The first measure of the treble staff has an 'x' above it. The system includes first and second endings, labeled '1ma' and '2da' above the treble staff. A piano (*p*) dynamic marking is present in the middle of the system.

Third system of musical notation for the Trio section. It continues the two-staff format. A forte (*f*) dynamic marking is present in the middle of the system. The treble staff has a series of sixteenth-note chords, and the bass staff has a steady accompaniment.

Polka da capo

Finale.

First system of musical notation for the Finale section. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The music begins with a piano (*p*) dynamic. The treble staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines.

Second system of musical notation for the Finale section. It continues the two-staff format. The treble staff features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the bass staff provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The system concludes with a double bar line and repeat signs.

Indianerlif.

(Forts. fr. N:o 29.)

Jägarens dräkt är enkel; släta strumpor, utan prydnader, betäcka benen, under det att fötterna äro nakna eller beklädda med af skinn gjorda mokasiner; på deras skuldror hänger en hjorthud och omkring hufvudet svalla örn- eller andra fjädrar, hvilka, jemte andra prydnader, blifva under något hastigt lopp fasthängande eller sönderrifne i skogssnåren. På andra sidan sjöarne och strömmarne råkar man talrika djupa floder, de der snart äro torra, snart, likasom strömmarne, i hvilka de utgjuta sig, forsande och strandlösa; de slingra sig fram i krökningar, under det att deras stränder äro så tätt beväxte, att man, för att tränga igenom, måste vara en varg, tiger eller Indian. Dit måste man, för att om vintern kunna jaga björnarne; ty då hafva dessa dragit sig tillbaka till den varma vassen eller till hålor, och sofva på en mossbädd, som mer än en trött jägare kunde afundas dem. Det sårade djuret tränger sig brummande fram genom busksnåret och bryter sig igenom med ett buller, som tjeonar jägaren till att kunna bibehålla spåret, springa rasande öfver de ljusare ställena i skogen, simma öfver bäckar, dammar och de mest rifvande bergströmmar, och se sig blott tillbaka när de erhålla ett nytt sår. Men ve den, hvars darrande hand mättar osäkert; ve den jägaren, som utan erfarenhet icke förblifver kallblodig. Björnen skall icke förlora hans spår, och ställande sig på sina bakben, under det han utbreder sina framtassar, störtar han på sitt byte, stryper den olycklige, sönderrifver honom, söker att gripa sitt offers hufvud och in- hugger sina skarpa klor, med hvilka han sönderliter hufvudskålen, hvilket lika så säkert gifver döden som en kula. Ofta har man nödgats föreiaga färden flera mil igenom ojemheterna af en här och der sumpig, medelst buskar, törnen och parasit- vexter ogenomtränglig skog; dock tager aldrig en Indian miste om sina iakttagelser. Ett af ett djurs fot nedtrampadt blad, på hvilket morgonens dagg ej mera glänser, en upprifven ört, en söndertrampad blomma, en bruten gren, ett lätt spår i mossan — detta allt äro de tecken, medelst hvilka han dristigt fortsätter sin väg, och om af- tonen, ja om natten i det starkaste mörker förfelar han aldrig vägen till sin hydda. En af strapatser uttröttad fremling beled- sagade en gång en Cadaw-Indian på hans ströftåg; det var midnatt, och den resande kunde blott steg för steg följa sin förares spår, och redan tviflade han att nånsin mera

få återse sitt tält. Han ville göra balt, för att upptända eld och lägga sig, men den af hans klagovisor otålige Indianen skred oafbrutet framåt. Slutligen satte sig den sednare och sade till jägaren: nu är det tid att begagna eldstålet. Denne slog eld, och den första gnistan visade ett leende på Indianens ansigte; men den andra visade emellertid redan, att det hade försvunnit, och Europeen kastade sig tröstlös på mossan, då hans förares stämma tillropade honom: "Hvad gör du? Ser du icke, att jag skämtat med dig? Vi äro hemma!" Med dessa ord trädde han ut ur hyddan med ett bloss, hvilket likasom genom ett trolleri belyste den på en björnhud utsträckt jägaren.

Det gifves en konstigare och mindre tröttande jagt, änskönt den erfordrar vida vandringar. Indianerna undersö a omsorgs- fullt de träd som hafva hål, och de spår, som de bemärka på dess bark; och finna de då märken intryckta efter björntassar, så är det säkert, att ett af dessa djur tagit sin tillflykt hit, för att avvakta den kalla årstiden. De tända då eld på torra qvistar och kasta dem med en lång stång in i hå- let. Björnen, uppskrämd ur sin sömn, ry- ter af raseri och smärta, tränger sig igenom de brinnande qvistar, som omgifva honom med eld och rök, och störtar fram ur sin håla. Men Indianen står redan på lur; med spänd bäge, ögat rigtadt på pilspetsen, föl- jer han alla djurets rörelser, hvilket, i hastigare lopp än en uppskränd hjort, stör- tar fram ur trädet. Plötsligt blir björnen hängande, hakar sig fast och sväfvar i luften . . . pilen flög ditbort och naglade den olyckliga björnen fast vid sykomoren. Efter utomordentliga ansträngningar lyckas han slutligen att befria sig från det mör- dande vapen, som genomborrat hans inelf- vor; han nedfaller från trädet och kommer nu åter på fötterna; men i detsamma gri- per Indianen honom i svansen och stöter, för att icke förderfva den vackra pelsen, sin knif djupt in uti björnens strupe.

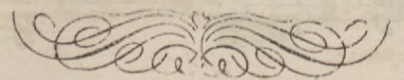
Indianerna tillbedja en högre ande och bringa honom offer, för att vinna hans yn- nest. Ibland offerar Indianen, då han är på jagt, i tysthet för sig själf; han sönderde- lar en hjort eller något annat jagtbyte i små stycken och kastar dem omkring på marken till föda för foglarne, och betraktar på något afstånd huru de förlära köttet. En annan vidskepelse hos Indianjägarna be- står deruti, att hvar och en af dem har en "Totam" eller skyddsande, om hvilken han tror, att han bevakar honom. De tro, att denne Totam antager skepnaden af något slags djur, och då hvarken döda eller äta

de detta djur, lika så litet som de jaga det. En Indian, hvars Totam var en björn, hade den olyckan, att utan uppsåt skjuta en sådan, då denne befann sig bland en flock hjortar, som han jagade. Detta för- satte honom i den största oro och han be- gaf sig genast hem; under vägen anfölls han af en annan björn, som sönderkratsade hans ansigte och (som Indianen sade) stälde honom till ansvar därför, att han skjutit sin Totam. Vid sin hemkomst beklagade han sig häröfver och tillade: "Min Totam är vred, jag skall aldrig mer ha någon lycka på jagten."

Stolt och högsinnad, som Indianen är, anser han inbilskhet för förnedrande och en man ovärdigt. En krigare skall aldrig berömma sig af sin tapperhet, en jägare aldrig af sin skicklighet och styrka. De föredraga att låta deras handlingar tala för sig själfva. Pelsverket, som jägaren bringar hem, hjorthornen på hans wigwams tak, hans hästar och hans husgeråd, hans och hans omgifnings klädsel, allt detta vi- sar hvad han uträttat. Men af dessa ädla "jagthistorier," uti hvilka Nimrods europe- iska söner så mycket excellera, finnes hos dem alls intet spår.

Vi skola i det följande komma i till- fälle att lära känna Indianerna från ännu intressantare sidor. Men det blöder en i hjertat vid ett se ett bortdöende folk, vid den tankan, att dessa olycklige, först be- rövade sine länder, sedan decimerade ge- nom blodiga krig, bortrifne af europeiska sjukdomar och slutligen skola de till och med icke finna en asyl i det aflägsna ve- sterns tjocka skogar. Det som ännu af vild värdighet, medfödd kraft och högsin- nad känsla af oberoende blifvit kvar hos dessa Amerikas parias, ingjuter hos hvarje känslig människa ett lifligt deltagande och har till och med inspirerat skalderna till de mest entusiastiska skildringar, de der på ett visst sätt kunna betraktas som ett försoningsoffer för den mot detta folk be- gångne orättvisan. Men de röda männen, som dessa skildringar förherrligade, ädlare och olyckligare än de Svarta, som åtmin- stone någon gång kunna hinna ur slaveri till frihet, hafva ingen annan medlare än döden, ty deras stolta natur kan icke böja sig under något ok.

(Forts.)

Kaleidoskop.

En kuriositetshandlare. Folket, och i synnerhet inneväranne i de stora städerna London och Paris ästundar oupphörligt något nytt, som retar skådelystnaden. Men hvarifrån erhåller man då jettarne, dverggarne, de vilda djuren och med ett ord alla slags vidunder? . . . De fleste af dessa medel att låcka penningar ur folkets fickor, hemtas nu för tiden från . . . *Amerika*, der ordentliga handelshus finnas, som på beställning anskaffa sådane underting, liksom bomull och tobak. Det mest bekanta af dessa hus är det som dirigeras af en Mr. Tity, hvilken reser lika mycket och nästan mer, än den vandrande Juden. Erfar han att någonstädes finnes ett djur eller en menniska, som har något ovanligt, så reser han genast dit och hyrer eller köper det ovanliga föremålet. Isynerhet förser han med vilda djur, och derföre vända menagerier sig företrädesvis till honom. — Skall den gjorda beställningen utföras inom *Amerika*, så bryter han sjelf upp, är stundom länge frånvarande, och återkommer ej förr än affären blifvit uträttad. Skola djuren hemtas från *Asien* eller *Afrika*, så skickar han sina ombud, för att inköpa de requirerade elefanterna, tigrarne och krokodilerna. Dessutom har han alltid ett stort menageri hemma hos sig, der djuren erhålla sin första undervisning. Det är i sjelfva verket han, som har skickat van *Amburg* och *Carter* ut i världen, der de förvärvat sig rykte. Tity, som första förtjensten af djurtämningen egentligen tillkommer, nöjer sig med penningarne, som hans rörelse inbringar honom. Äfven dvergen *Tom Thamb*, som gjort så mycket uppseende i *London* och *Paris*, skall vara upptäckt af Tity, hyrd af honom och skickad på resor till *Europa*.

Gåfva af en jude, till en kristen kyrka. En aktningvärd köpman af israelitiska trosbekännelsen, herr *Fichel* i *Paris*, bevistade för kort tid sedan gudstjensten uti kyrkan i *Vincennes*, och förvånades öfver de tomma kyrkoväggarna. Han frågade herr *Hugon*, församlingens *Vicaire*, om man skulle emottaga en taffla, skänkt af en *Jude*. På prestens jakande svar, lät herr *Fichel* en af sina söner, en ung konstnär af förtjenst, förfärdiga en stor kopia af *Prudhom's Kristus*, i en rikt förgylld ram: denna kopia värderades af kännare till 1000 *Francs*. Tafflan uppsattes i *Vincennes*, hvars kyrkan har en *Jude* att tacka för sin dyrbaraste prydnad.

Qvinnorna på Chios. Enligt von *Eckenbrecher*, en tysk turist, äro qvinnorna på *Chios* de mest exemplariska i världen. De förestå hushållet på det berömligaste och ha en utomordentlig skicklighet i alla hushålls arbeten. Ingenting kan öfverträffa snyggheten och ordningen i ett chiotiskt hus; kusmodren sörjer med den största uppmärksamhet för familjens trefnad. Detta är så mycket märkvärdigare, som flickorna sällan gifta sig efter eget val, utan nästan alltid förlofvas medan de ännu äro barn. På frågan om detta bruk ej många gånger ger anledning till olyckliga äktenskap, svarade man: "Detta missöde, som i *Europa* förgiftar så mångens lefnad, trifs ej på chiotisk grund. Väl finner man hos oss ofta olyckliga "kärleksäktenskap", men deremot äro nästan alla de lyckliga, som slutats utan föregående kärlek." Manne väl orsaken kan vara den, att föräldrarne redan tidigt sörja för ett lyckligt äktenskaps materiella behof? Så mycket man på *Chios* drager försorg om gossens litterära bildning, så litet bryr man sig för öfrigt om flickans; det är ej sällsynt att träffa till och med rika flickor, som hvarken kunna läsa eller skriva, "emedan en sådan kännedom skulle kunna förleda dem att skriva kärleksbref", heter det, på gammalt vis. *Misstroende* till kärlekens allmakt finns således till, äfven på *Chios*, och det är derföre sannolikt att berättaren ej sett allting klart.

har texten blifvit fullständigt aftryckt i *Extra N:o 4* af ofvannämnde blad, hvilket *N:o* åtföljes af en planch öfver *Runstafven*, och kan man sålunda på requisition hos utgifvaren få sig detta *N:o* portofritt tillsendt med posten. Bladet är äfven att tillgå i rikets alla Boklädor.

Göteborg i Juli 1852.

C. Petersen.

Göteborgs Handels- och Sjöf.-Tidning för d. 22 dennes yttrar:

Från herr *C. Petersens* lithografiska inrättning härstädes har i dag utkommit, såsom extra nummer till "Urval ur Fliegende Blätter" samt särskildt till salu hos utgifvaren, och i alla rikets boklädor, å 16 sk. banko, samt på postkontoren med tillägg af postförvaltarearfvode, "Kort och tydlig undervisning huru man skall förstå och bruka **Runstafven**" jemte en utmärkt väl lyckad lithografi öfver sjelfva *runstafven*. Förklaringen utgör en ny upplaga af den år 1743 i *Upsala* utgifna, och såväl det gamla skrif- som stafningssättet äro oförändradt bibehållna. Denna våra förfäders almanach är numera så råkad i förgätenhet, att det yngre släktet, som intresserar sig derför, bör anse sig stå i förbindelse hos herr *P.*, som åter framdragit den ur glömskans sköte.

Urval ur Fliegende Blätter,

Extra N:o 4,

har lemnat pressen och innehåller:

Kort och Tydelig
Undervisning

huru man skall förstå och bruka

Runstafven

med sjelfva *Runstafven* i Stentryck.

Pris: 16 sk. B:co.

Som det ofta i "Svenska Familjeboken" hänvisas till *Runstafven*, torde det icke vara utan intresse att om densamma få ett åskådligt begrepp, så mycket mer som förläggaren förutsätter, att kanske ganska få nulefvande personer varit i tillfälle att få se en *runstaf*. Genom en amatörs af forntids minnen benägenhet har förläggaren varit nog lycklig att få låna ett exemplar af 1743 års upplaga, sedan hvilken tid ej honom veterligt någon ny utkommit. För att för köpare göra detta lilla arbete lätt åtkonligt, till och med för de mest ållsne,

Om framstegen i ögonsjukdomars botande.

Blott få torde det vara bekant, att *Maria Theresia* ouppfordrad år 1750 i *Wien* stiftade ett lärosäte för det operativa botandet af ögonsjukdom och sålunda för hela *Europa* gaf impulsen till inrättandet af hjälpanstalter och asylor för det verkligen förskräckligt stora antal olycklige, som dittills varit ett byte för charlatanismens godtycklighet.

Sorgligt, ytterst sorgligt såg det vid den tiden ut för dem, som hade den olyckan att blifva blinda eller blott sjuka i ögonen. De få högre bildade läkare, som då funnos, kunde icke ega betydlig insigt i ögonsjukdomars botande, då det aldrig gäfves dem något praktiskt tillfälle till dess undersökning. Den operativa besattningen innehades af kringresande, för det mesta eländiga charlataner, som för dryg betalning skuro starren, öfverlemnade sedan de opererade till lyckans gunst, i det de sjelfva reste vidare för att utöfva sin vinst-

Michael Szücs blindfödde söner.

gifvande befattning. Om vi fästa något afseende på Kromholz' topografiska "Taschenbuch" för läkare, uti hvilken det heter: att professor Löw år 1700 inkom med anhållan hos Prager-universitetets senat, att Michael Rueder, kringresande oculist, finge praktisera såsom sten- och bräckoperatör; om vi likaledes af samma bok erfara, att den för lönnmord lifdömde Georg Obstfelder helt och hållet benådades, för det att han genom vittnen intygade, att han lyckligt opererat flera starrblinda och föräldrade bräck, äfvensom att han dessutom erhöill tillstånd att praktisera; när vi slutligen betänka, att de naturliga koppornas, denna mensklighetens förfärliga gissel, ännu så litet hejdade af Dr. Jeuners gudomliga uppfinning (ymptingen), beröfvade så många det ädlaste sinne, så kunna vi ungefärligen göra oss en svag bild af det den tiden förfärliga antal obotliga blinde samt om hela världens och dess enskilda individers nöd. Försätta vi oss nu tillika i dessa olyckliges belägenhet, om hvilka Schiller så träffande säger, att de, "måste sitta, kännande i natten, i det eviga mörkret!" betänka vi, att den plågande tankan om, att vara oförmögen till allt arbete, sig sjelf och andra till börda; erinra vi oss tillika det factum, att de under denna tid redan kände sig osägligt lyckliga, om de enskildta eller i hela skaror, på det löjligaste utstofferade, kunde med musicerande

och grimaser underhålla den rå hopen — de kände sig lyckliga, säga vi, vid den tanken: du lefver dock för en bestämmelse, du arbetar, och derigenom qväfde alla vemodiga känslor —, så måste vi medgifva, att denna den ädla furstinnans högsinnade, om människokärlek vittnande handling har burit välsignelserika frukter, samt uppriktigare befordrat människans väl och är mera värd att erinras, än en oräknelig mängd af uppfinningar i konstens och industriens områden, hvars minnesfester nästan alla decennier firas med pathetiska upptåg. I den fasta öfvertygelse, att läsaren hyser samma känsla som vi, skola vi i korthet framställa det hufvudsakligaste om framstegen i ögonsjukdomars botande, från ofvannämnde viktiga moment till nuvarande tid.

Då den siebenburgska furstinnan Torotzka blifvit blind af svarta starren och kejsarinans bemödanden varit fruktlösa att tillföra den befryndade sjuka någon duglig läkare, fästades först den sistnämndas uppmärksamhet på de olycklige, som voro icke blott blinda utan jemväl fattiga. Med uppoffring af en betydlig penningesumma lät hon derföre den den tiden vidtberömda starroperatören Wenzel från Mainz komma till Wien och genom honom tre af de talentfullaste läkare undervisa i ögonsjukdomars botande; ty hittills hade verkliga läkare blygats för denna del af vetenskapen, som då endast innehades af kringstrykande quacksalvare.

År 1774 läste redan Barth, en elev af Wenzel och professor i anatomen, öfver ögonsjukdomars botande, och blott några få år sednare höjdes denna vetenskap genom Adam Schmidt och Joseph Beer till en grad, som kort förut ingen kunnat ana. Nu strömmade till dem i Wien vetgirige personer från alla Europas länder. I Beers privata föreläsningar och i hans ambulatoriska klinik, som han sedan 1799 oafbrutet underhöll med till en del egna medel, bildade sig snillen, som öfver hela den bildade världen spridde öfver ögonsjukdomars botande det ljus, som nu kommit oss tillgodo.

Det är nu hundrade år sedan ögonsjukdomars botande öfvergick från charlataneri till verklig vetenskap — blott hundrade år, och dock har den hunnit till en höjd, en fullkomlighet, som knappt låter några vidare kolossala framsteg tänka sig.

Som ett exempel återgifva vi här en illustration öfver Michael Szücs blindfödde söner (sex till antalet), hvilka Dr. F. Gross i Grosswardein med lycklig hand gifvit det, som naturen hade förvägrat dem, ögonens ljus. Den sällsynta omständighet, att alla sex på en gång, och lyckligt opererade, återgäfvos åt lifvet — ty hvad är lifvet utan synförmåga —, föranledde den lycklige läkaren, att i bild öfvergifva denna ovanliga brödracyclus åt samtiden.

